

Juni Hjertager

"Hvordan kan bruk av tvang i barnevernsinstitusjon påvirke det miljøterapeutiske arbeidet, og hvordan kan sosialarbeideren bidra til å forebygge bruk av tvang?"

"How can the use of coercion in child welfare institutions affect the environmental therapeutic work, and how can the social worker contribute to prevent the use of coercion?"

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Gunnhild Vist

Mai 2023

Juni Hjertager

"Hvordan kan bruk av tvang i barnevernsinstitusjon påvirke det miljøterapeutiske arbeidet, og hvordan kan sosialarbeideren bidra til å forebygge bruk av tvang?"

"How can the use of coercion in child welfare institutions affect the environmental therapeutic work, and how can the social worker contribute to prevent the use of coercion?"

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Gunnhild Vist
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Tvang mot barn og unge i barnevernsinstitusjon er å regne som en stor inngripen i deres personlige integritet. Som sosialarbeider på barnevernsinstitusjon har du blant annet et ansvar å ivareta barnets rettsikkerhet, utøve god omsorg og hjelpe barnet til utvikling og mestring. I noen tilfeller åpner loven opp for utøvelse av tvang dersom det kan begrunnes etter lovens vilkår. I et hjelpeyrke som sosialarbeider krever tvangstiltak nøye etiske vurderinger. På bakgrunn av dette er oppgavens problemstilling: *Hvordan kan tvang i barnevernsinstitusjon påvirke det miljøterapeutiske arbeidet? Og hvordan kan sosialarbeideren forsøke å forebygge bruk av tvang?* Det er en teoretisk oppgave som bruker systematisk litteratursøk som verktøy for å belyse oppgavens tema. Oppgaven diskusjon bygger i hovedsak på vitenskapelige artikler, i tillegg er det tatt i bruk tidligere pensum fra studiet, rapporter og lovverk.

Oppgavens diskusjon tar for seg hvordan det miljøterapeutiske arbeidet kan bli påvirket gjennom relasjonsarbeid, maktaspektet og læring. Oppgaven ser videre på hvordan tvangstiltak kan påvirke barnets opplevelse av trygghet og tillitt i institusjonen, og hvordan tvangstiltak kan påvirke samspillet mellom barna og de ansatte. Det synes at gode miljøterapeutiske ferdigheter samt evne til å reflektere rundt egne holdninger rundt tvangssituasjoner, samt kunnskap om lovverket er av betydning for forebygging av tvang. En vesentlig del av miljøterapeutisk arbeid er relasjonsbygging, og trekkes derfor frem som en viktig faktor i forebygging av tvang.

Abstract

Coercion against children and young people in child welfare institutions is to be considered a major intrusion in their personal integrity. As a social worker at a child welfare institution you have, among other things, a responsibility to make sure the child's legal security is taken care of, execute good care and help the children with development and coping. In some cases, the law allows the exercise of coercion if it can be justified according to the terms of the law. In helping professions, such as social workers, coercive measures require careful ethical assessments. Based on this, the thesis' issue is: *How can coercion in a child welfare institution affect the environmental therapeutic work? And how can the social worker try to prevent the use of coercion?* It is a theoretical assignment that uses a systematic literature research as a tool to illuminate the assignment's theme. The discussion of the thesis is mainly based on scientific articles, in addition has it been used previous syllabuses from the study, reports and legislation.

The thesis's discussion looks at how the environmental therapeutic work can be affected through relations, power aspects and learning. The thesis further examines how coercive measures can affect the child's experience of safety and trust in the institution, and how coercive measures can affect the interaction between the children and the staff. It seems that good environmental therapeutic skills, as well as the ability to reflect one's own attitudes towards coercive situations, and knowledge of the legislation, are important for the prevention of coercion. An essential part of environmental therapeutic work is building good relations and is therefore highlighted as an important factor in preventing coercion

Innholdsfortegnelse

1.0 INTRODUKSJON	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Relevans for sosialt arbeid	2
1.3 Presentasjon av problemstilling	2
1.4 Avgrensninger i oppgaven	3
1.4.1 Barnevernsinstitusjon	3
1.4.2 Miljøterapeutisk arbeid	3
1.4.3 Tvang	3
1.4.4 Videre avgrensninger	4
1.5 Oppgavens videre oppbygging	4
2.0 METODE	5
2.1 Søkeprosessen	5
2.2 Kritisk blikk	6
3.0 LITTERATUR	7
3.1 Barneverninstitusjon	7
3.1.1 Omsorgsinstitusjon	7
3.1.2 Behandlingsinstitusjon	8
3.1.3 Akuttinstitusjon	8
3.2 Miljøterapeutisk arbeid	8
3.2.1 Begrepet miljøterapi	8
3.2.2 Miljøterapeutisk arbeid i en barnevernsinstitusjonell kontekst	9
3.2.3 Tillit og relasjon	9
3.2.4 Forutsigbarhet	10
3.2.5 Utvikling og mestring	11
3.3 Tvang og makt	11
3.3.1 Barnevernsloven om bruk av tvang	12
3.4 Empiriske studier	13
3.4.1 Ungdommenes perspektiver	13
3.4.2 Ansattes perspektiv	14
3.4.3 Rettsanvendelse for ikke-jurister	16
4.0 DISKUSJON	17
4.1 Hvordan kan bruk av tvang påvirke relasjonen mellom sosialarbeider og ungdom?	17
4.1.1 Makt i relasjonen	18
4.2 Hvordan kan bruk av tvang påvirke læring?	19
4.3 Hvordan kan sosialarbeideren bidra til å forebygge bruk av tvang?	20
4.3.1 Sosialarbeiderens kunnskap om regelverket	20
4.3.1 Holdninger og konstruksjoner av barnet	21

4.3.2 Relasjonens betydning i forebygging av tvang.....	23
5.0 AVSLUTNING.....	27
Referanseliste	28

1.0 INTRODUKSJON

Hvordan tvangsbruk påvirker det miljøterapeutiske arbeidet, er et område som det generelt er blitt lite forsket på (Folkehelseinstituttet, 2023). I 2018 ble det registrert 7247 avgjørelser om bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner i Norge. Tallene fra 2019 viser en økning til 7738 avgjørelser om bruk av tvang i barnevernsinstitusjon, dette er en oppgang på 7% (Helsetilsynet, 2021, s. 7). En skal være forsiktig med å trekke slutninger fra tallene alene. Økningen kan komme av flere ulike forhold. Herunder at antall barnevernsinstitusjoner per fylke endrer seg fra år til år, antall ungdommer som er plassert kan endre seg, i tillegg til at institusjonene kan ha ulike sammensetninger av ungdom. Disse forholdene kan være med på å påvirke en økning i avgjørelser som omhandler bruk av tvang. Likevel ser en at antall plasseringer i institusjon i liten grad har økt, noe som kan indikere en økning i antall tvangstiltak per barn (Helsetilsynet, 2021, s. 7-8). En slik økning av tvangsbruk i barnevernsinstitusjon vil uansett være urovekkende. Helsetilsynet har videre en anmodning om at «samfunnet må ha et mål om at tvangsbruken skal ligge på et lavt nivå som mulig, slik at tvang bare brukes når det er helt nødvendig og gjennomføres på en så lite inngripende måte som mulig» (Helsetilsynet, 2021, s.4).

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har valgt å skrive om hvordan bruk av tvang i barnevernsinstitusjon, hjemlet i barnevernslovens tvangsparagrafer, påvirker det miljøterapeutiske arbeidet, og hvordan sosialarbeideren kan bidra til å forebygge bruk av tvang. I januar 2023 falt «Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjon» (rettighetsforskriften, 2011) som tidligere regulerte bruk av tvang i institusjon bort. Rettighetsforskriften er nå inkorporert i «Lov om barnevern», kapittel 10 (barnevernsloven, 2021). Målet med dette er å styrke barnets rettsikkerhet. Det er fremdeles adgang til å benytte tvang der hvor situasjonen ikke kan løses på annet vis. Barnevernsinstitusjoner har altså en plikt til å ivareta barnet, men har samtidig adgang til å benytte tvang i de situasjoner institusjonen ikke finner en annen løsning (barnevernsloven, 2021). Dette kan sees på som paradoksalt. Selv om bruk av tvang kan være nødvendig, og er hjemlet i lov, vil det alltid være etisk problematisk (FO, 2015, s.12). Jeg har selv erfaring med bruk av tvang mot ungdom i barnevernsinstitusjon, og har funnet dette utfordrende. Det er flere hensyn en må veie mot hverandre. Herunder i henhold

til lovverket, yrkesetiske prinsipper og hva oppgaven og institusjonens mål er, som inkluderer å utøve forsvarlig og god omsorg.

På bakgrunn av dette ønsker jeg å studere nærmere hvordan denne adgangen til å benytte tvang, og hvordan tvangsbruk, kan påvirke det miljøterapeutiske arbeidet som gjøres på institusjonen. Da statistikken viser at antall førte tvangsprotokoller og vedtak har økt, vil jeg også se nærmere på hvordan sosialarbeideren kan bidra til å forebygge tvangstiltak.

1.2 Relevans for sosialt arbeid

En sosialarbeider arbeider for å bedre livskvaliteten og levekårene for mennesker i ulike livssituasjoner. Faget sosialt arbeid befinner seg der hvor det utøves, og arbeidet omhandler å hjelpe personer med sosiale problemer (Berg et al., 2015, s.19). En sosialarbeider som er ansatt på barnevernsinstitusjon går gjerne under tittelen miljøterapeut. Barn og unge som bor på barnevernsinstitusjon er en sårbar gruppe, og kan ha ekstra behov for god omsorg fra profesjonelle. Barn i institusjon er gjerne dårlig integrerte. Det innebærer at de ofte blir marginalisert, og tiltak bør derfor fokusere på økt samfunnsmessig integrasjon (Larsen, 2022, s.186). Videre er bruk av tvang en stor inngripen i individets liv. Bruk av tvang skal kun benyttes i unntakstilfeller. Som sosialarbeider skal en alltid ha et kritisk blikk på bruk av tvang, og sosialarbeidere og profesjonsutøvere har et ansvar å ta opp problemstillinger som gjelder tvangsbruk til diskusjon (FO, 2015, s.13).

1.3 Presentasjon av problemstilling

I denne oppgaven ønsker jeg å studere nærmere hvordan tvangsbruk kan forebygges, og hvordan bruk av tvang påvirker det miljøterapeutiske arbeidet. Oppgavens problemstilling er derfor:

Hvordan kan bruk av tvang i barnevernsinstitusjon påvirke det miljøterapeutiske arbeidet, og hvordan kan sosialarbeideren bidra til å forebygge bruk av tvang?

1.4 Avgrensninger i oppgaven

1.4.1 Barnevernsinstitusjon

I Norge har vi et differensiert institusjonstilbud. Det vil si at barn og ungdom i barnevernsinstitusjoner blir plassert etter deres problematikk (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.349). I oppgaven legger jeg til grunn barn og unge i institusjon plassert etter omsorgsplasseringer etter bvl. §§6-1 og 6-2 (omsorgsinstitusjon). Atferdsplasseringer (behandlingsinstitusjon) etter bvl. §§ 6-1 og 6-2 og akuttsplasseringer (akuttinstitusjon) etter plassering jf. bvl. §§4-1, 4-2, 4-4 jf. 6-2. I en rapport publisert av Barneombudet (2020, s.45-46) fant de ingen tydelige forskjeller mellom det miljøterapeutiske arbeidet som gjøres i institusjonene, uten om at det er adgang til å benytte flere tvangsmidler på barnevernsinstitusjoner med ungdom som er plassert etter bvl. §§4-4, 6-1 og 6-2. Da jeg skal se på hvordan det miljøterapeutiske arbeidet blir påvirket av bruk av tvang, vil jeg benytte «barnevernsinstitusjon» og «institusjon» som en felles betegnelse av institusjonstilbudet i drøftingen.

1.4.2 Miljøterapeutisk arbeid

Det arbeidet som gjøres i barnevernsinstitusjon omtales som miljøterapeutisk arbeid. Miljøterapeutisk arbeid omhandler flere ulike ferdigheter og handlinger som utføres daglig av ansatte i en institusjon. Formålet er å få til en positiv endring og utvikling hos barn og unge som bor der, samt utøve god omsorg (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.358). Jeg vil se nærmere på hva miljøterapeutisk arbeid innebærer i kapittel 3.0 som omhandler litteratur.

1.4.3 Tvang

Plassering i barnevernsinstitusjon kan være tvangsplasseringer. Det er ikke denne form for tvang oppgaven skal ta for seg. Det er de rettsreglene som beskriver adgangen til å benytte tvang i barnevernsinstitusjon som er nedtegnet i bvl. kapittel 10 som vil ligge til grunn for diskusjonen.

1.4.4 Videre avgrensninger

Jeg har valgt å avgrense oppgaven til barn og ungdom mellom 13-18 år. Dette fordi det er i denne aldersgruppen de fleste barn og unge plassert på omsorg-, atferd- og akuttinstitusjon er. (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023). Jeg vil betegne disse som «barn», «ungdom» og «beboere». Det finnes også barnevernsinstitusjoner for yngre barn, men da dette er et lite fåtall, velger jeg å ikke inkludere disse.

1.5 Oppgavens videre oppbygging

Oppgaven er inndelt i fem deler: innledning, metode, litteratur, diskusjon og avslutning. I delen som omhandler metode, vil jeg vise hvordan jeg har gått frem for å finne litteratur og forskning om temaet. I litteraturdelen fremkommer hva som ligger til grunn for drøftingen. Her er det litteratur om miljøterapeutisk arbeid, tvang, barnevernsinstitusjon, samt en presentasjon av relevant forskning som jeg benytter i diskusjonen. I diskusjonen vil jeg drøfte hvordan tvang kan påvirke det miljøterapeutiske arbeidet, og hvordan sosialarbeideren kan bidra til å forebygge tvang. Til slutt vil jeg avslutte med å oppsummere hovedpoengene i oppgaven.

2.0 METODE

I denne oppgaven benytter jeg strukturert litteratursøk som verktøy for å innhente relevant litteratur som kan besvare problemstillingen. Gjennom eksisterende kunnskap, skal jeg forsøke å belyse oppgavens tema og problemstilling. I en oppgave som tar for seg allerede eksisterende kunnskap, er det videre viktig å vurdere kritisk kvaliteten av de skriftlige kildene (Dalland, 2017, s. 158).

2.1 Søkeprosessen

I søkeprosessen har jeg hovedsakelig benyttet databasene oria og idunn. Før jeg kom frem til oppgavens problemstilling, foretok jeg noen innledende søk. Her la jeg ikke noen avgrensninger i søkene da jeg var interessert i å se hva som lå ute, uavhengig av materialtype. Jeg søkte her på «tvang» og «ungdom», og fikk 80 treff i oria. Jeg foretok også noen innledende søk på engelske ord som «coercion» og «youth» for å få flere antall treff i oria. Jeg leste overskrifter og sammendrag for å peile meg inn på en problemstilling.

Etter å ha valgt problemstilling, systematiserte jeg søkene mine. Jeg benyttet her søkeordene «tvang», «ungdom», «begrensning», «barnevernsinstitusjon», «institusjon», «miljøterapi», «barn», «ungdom», «relasjon», «utvikling», «rettssikkerhet». Jeg har også foretatt søk på engelsk: «youth», «compulsion», «coercion», «child protection», «institution». Disse søkeordene har jeg brukt alene og i kombinasjon med hverandre. For å vurdere og systematisere kildene var jeg opptatt av om det var vitenskapelige publikasjoner, samt at jeg vurderte publiseringsdato og kikket på overskriftene. Der hvor jeg fant litteraturen relevant, leste jeg sammendragene, innledningene og avslutningene. Dette for å få en oversikt over innholdet.

Oppgaven referer også til ulike offentlige publikasjoner, som lovverk og stortingsmeldinger. Her har jeg aktivt tatt i bruk lovdata og regjeringens nettsider. I tillegg har jeg fått litterære tips fra veileder, herunder rapporten fra Helsetilsynet (2021) og artikkelen skrevet av Dahlen & Langsrud (2021). Fagbøker jeg har tatt i bruk er tidligere pensumbøker, samt at jeg har brukt biblioteket aktivt til å finne relevante fagbøker. Ellers har jeg gjennom kjedesøk funnet nye aktuelle artikler og bøker. I litteraturlistene til de vitenskapelige artiklene jeg har benyttet, fant jeg to rapporter jeg også har tatt i bruk i diskusjonen. Den ene rapporten tar for seg

ansattes perspektiv på bruk av tvang i barnevernsinstitusjon, og den andre tar for seg ungdommenes perspektiv.

2.2 Kritisk blikk

I søkeprosessen ønsket jeg i hovedsak å ta i bruk forskning som var mest mulig dagsaktuell. Her valgte jeg å begrense søkene til perioden fra 2010 til i dag. De artiklene jeg har valgt å vektlegge i oppgavens drøfting er fagfellevurderte artikler. Det at de er fagfellevurderte innebærer at artiklene er vurdert av uavhengige fagpersoner til å holde en faglig standard (Dalland, 2017, s. 154). Da det generelt ikke foreligger mye forskning på feltet, valgte jeg å ikke foreta noen videre begrensninger i søkene. Den statistikken jeg har tatt i bruk om bruk av tvang i barnevernsinstitusjon, ønsket jeg å innhente fra en pålitelig kilde. Da jeg ikke fant statistikk i statistisk sentralbyrå sin database, har jeg benyttet Helsetilsynets (2021) rapport for å hente ut tall som omhandler bruk av tvang i norske barnevernsinstitusjoner. Jeg har benyttet statistikk fra 2019, da det ikke er blitt publisert statistikk fra de siste årene.

Selv om jeg gjorde søk på engelsk, valgte jeg å ikke inkludere disse i oppgaven. Dette grunnet at det jeg ønsket å belyse i oppgaven er avgrenset til en norsk kontekst. Andre land har ulike lovverk i forhold til bruk av tvang på barnevernsinstitusjon. Slik kan det være vanskelig å sammenligne og diskutere hvordan tvangsbruk i andre land kan påvirke det miljøterapeutiske arbeidet sett opp mot en norsk kontekst.

3.0 LITTERATUR

I denne delen vil jeg gjennomgå den litteraturen som ligger til grunn for oppgavens diskusjon. Jeg vil redegjøre for barnevernsinstitusjon, miljøterapeutisk arbeid, tvang, samt vise til hva hovedfunnene i den empiriske litteraturen som ligger til grunn sier om bruk av tvang i barnevernsinstitusjon.

3.1 Barnevernsinstitusjon

Å plassere barn og unge i barnevernsinstitusjon er et lite ønsket alternativ når barn må flytte fra familien. Fosterhjem vil eksempelvis regnes som et bedre tiltak for barn og unge, da familien blir sett på som det mest ønskelige omsorgsmiljøet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.344). Likevel skjer det at barn og unge må flytte på institusjon. Det kan være ulike årsaker til dette, eksempelvis om barnet mangler omsorg, hvor foreldre i lengre eller kortere perioder ikke klarer å ivareta omsorgen, eller om barnet sliter med rus eller har atferdsutfordringer (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023). Plassering i barnevernsinstitusjon skiller mellom omsorgsinstitusjon, akuttinstitusjon og behandlingssinstitusjon. Denne differensieringen av barnevernsinstitusjoner er ment for å best mulig kunne ivareta barns ulike behov. Om barn med ulike behov og ulike problemer blir plassert i samme institusjon kan dette føre til negativ læring (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 349). Likevel er det en bred enighet om at differensieringstilbudet ikke er godt nok. Flere aktører og barn peker på at skillet mellom behandlings- og omsorgsinstitusjonene er diffust. Eksempelvis hender det at ungdom som har behov for et behandlingsforløp, faller inn under omsorgsinstitusjonene (Gründeld et al., 2020, s.9).

3.1.1 Omsorgsinstitusjon

Barn i omsorgsinstitusjon kan være plassert etter barnevernsloven §3-1 om frivillige hjelpetiltak eller bvl. §5-1 om vedtak om omsorgsovertakelse. Barn blir plassert i omsorgsinstitusjoner om omsorgen de får i hjemmet ikke er god nok. Det kan være at barnevernet i hjemkommunen til det enkelte barnet har overtatt omsorgen, men det kan også være plassering etter avtale med familien og barnet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023). En omsorgsinstitusjon skal være utviklingsstøttende, gi omsorg og trygge rammer til barna som oppholder seg der. Barn kan ha opphold på slike institusjoner i kortere eller lengre perioder (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 351).

3.1.2 Behandlingsinstitusjon

I behandlingsinstitusjoner blir ungdommer med alvorlige atferdsvansker plassert. Dette kan være atferd tilknyttet kriminalitet, skadelig seksuell atferd, rus og andre former for utfordrende atferd. Videre er behandlingsinstitusjoner delt inn i tre hovedkategorier. De tre kategoriene er atferd lav eller høy, risiko av videre problemutvikling, og rusbehandling. Ungdommer på slike institusjoner skal også få trygg og god omsorg, men det forutsetter også en individuell behandling knyttet til atferdsvanskene. I tillegg har behandlingsinstitusjoner en begrenset varighet på ett år, men oppholdet kan forlenges med ett år til (Barne-, ungdoms- og -familiedirektoratet, 2023). Grunnlaget for plassering i denne type institusjon er etter samtykke barnevernsloven §6-1 eller uten samtykke jf. bvl. §6-2.

3.1.3 Akuttinstitusjon

Akuttinstitusjon er for barn som har behov for tiltak eller institusjonsopphold på kort varsel, altså ved akutte situasjoner. Her kan barn med alvorlige atferdsvansker plasseres, eller om barnet er i fare for å bli skadelidende, altså manglende omsorg, i sitt eget hjem (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.350). På akuttinstitusjoner skal ikke barna være lenge, men som en midlertidig plass for å finne ut av hva som vil være det beste for barnet videre, eksempelvis fosterhjem eller andre institusjoner (Barne-, ungdoms- og -familiedirektoratet, 2023) Plasseringsgrunnlaget for akuttinstitusjon er bvl. §4-1 uten omsorg, bvl. §4-2 akutt omsorgsovertakelse og bvl. §4-4 jf. bvl. §6-2, om atferdsvansker.

3.2 Miljøterapeutisk arbeid

For å forstå hvordan tvang kan påvirke det miljøterapeutiske arbeidet i barnevernsinstitusjon, vil jeg nå gi en kort definisjon på begrepet miljøterapi, og videre si noe om hvordan miljøterapeutisk praksis utspiller seg i barnevernsinstitusjon.

3.2.1 Begrepet miljøterapi

Begrepet miljøterapi er et mangfoldig begrep, med mange ulike definisjoner. Larsen (2022, s.24) ser på begrepet miljøterapi som todelt, «miljø» og «terapi». «Miljø» omfatter hvordan

en organiserer og tilrettelegger, mens «terapi»-delen ser på utvikling. Sammensatt vil begrepet miljøterapi altså omhandle hvordan en organiserer eller legge til rette for utvikling. Andersen (1997, s.11) viser til at miljøterapi tar utgangspunkt i hverdagens aktiviteter. At det er igjennom samhandling og tilretteleggelse av situasjoner i det daglige livet miljøterapeuten bidrar til å fremme endring og utvikling. Miljøterapi og hva det innebærer vil videre gi variasjoner innenfor den kontekst det befinner seg. Jeg vil videre gjøre rede for miljøterapeutisk arbeid i barnevernsinstitusjoner.

3.2.2 Miljøterapeutisk arbeid i en barnevernsinstitusjonell kontekst

Larsen (2022) skriver at «Miljøterapiens hovedoppgave eller primære oppgave [...] er å skape muligheter for at barn og unge i sin situasjon kan arbeide med sin forandring og utvikling» (s.25). Miljøterapeutisk arbeid omfatter altså et sett handlinger og ferdigheter i det daglige på institusjonen, som bidrar til en positiv utvikling for ungdommene og barna som oppholder seg på institusjon (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.358). En barnevernsinstitusjon overtar omsorgen for barna og ungdommene i en kortere eller lengre periode. Det vil innebære at miljøterapeutenes oppgave er å skape et trygt og stabilt miljø, med god omsorg. Samtidig vil barn og unge i institusjon ha behov for tydelige grenser og struktur i hverdagen. Struktur, metode og teorier kan variere ut ifra institusjonens formål og rammer. En omsorgsinstitusjon kan eksempelvis legge til grunn en annen metode enn det en behandlende institusjon for rus gjør (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 358).

Miljøterapeutene i barnevernsinstitusjon skal bidra til å øke og endre den emosjonelle, sosiale og atferdsmessige kompetansen til barnet. Endringen her vil i hovedsak foregå gjennom å jobbe med barna og ungdommenes relasjoner, samt reaksjonsmønstre i møte med andre, i tillegg til barnets oppfatning av seg selv (Kvaran & Holm, 2012, s. 130).

3.2.3 Tillit og relasjon

Relasjonsarbeid er grunnleggende i sosialt arbeid. Sosialarbeidere jobber i, med og gjennom relasjoner, og relasjonskompetanse er derfor viktig i arbeidet. Relasjon blir slik et tolkningsredskap, fordi sosialarbeidere må forstå relasjonen, og et handlingsredskap da det er igjennom samhandling med andre og gjennom relasjoner sosialt arbeid utøves (Levin &

Ellingsen, 2015, s. 123). Barn og unge på institusjon kan ha opplevd relasjonsbrudd tidligere i livet, og videre ha vansker med å danne nye varige relasjoner. Et sentralt moment innen miljøterapeutisk arbeid er ferdigheten til å danne relasjoner til barna og ungdommene (Larsen, 2022, s.92).

Relasjonen mellom barn/ungdom og miljøterapeuten bør oppleves som troverdig og stabil. Det fordrer at miljøterapeutene viser, og har en genuin interesse for, å jobbe med barnet eller ungdommen. Å bygge relasjon til ungdommene kan ta tid, hvor miljøterapeutene må ta ansvar og ta seg tid til å danne relasjonen. Om ungdommene og barna opplever disse relasjonene som troverdige og stabile, vil det kunne føre til at ungdommene videre vil få det lettere med å danne relasjoner til andre (Larsen, 2022, s.92-93).

Tillit er herunder sentralt. Miljøterapeutene må evne å gi omsorg og trygghet til barna, som er essensielt for tillitsfulle og troverdige relasjoner. Dessuten vil felles normer og grenser være nødvendig, og kan sees på som en grunnmur for det miljøterapeutiske arbeidet (Kvaran & Holm, 2012, s. 130).

3.2.4 Forutsigbarhet

Barn på institusjon kommer ofte fra en familie eller struktur preget av uro og lite forutsigbarhet. I det miljøterapeutisk arbeidet vil derfor forutsigbarhet som rammer, rutiner og grenser være nødvendig. Det er viktig at miljøterapeutene og institusjonen tilbyr kontinuitet og sammenheng. Dette kan bidra til at barna opplever sammenheng, helhet og forutsigbarhet (Larsen, 2022, s.156).

Å oppleve sammenheng omhandler altså at ungdommene kan forstå hva som skjer med dem, samt forstå hva som skjer i omgivelsene. Dette kan gi trygghet til ungdommene (Larsen, 2022, s.157). Det gjelder å ikke sette for høye krav, men heller ikke for små krav. Det må være nøye vurdert i forhold til den enkelte ungdom og deres forståelse. Det som settes av krav og grenser må virke meningsfullt (Larsen, 2022, s. 158).

3.2.5 Utvikling og mestring

Miljøterapeuter skal som nevnt bidra til ungdommenes utvikling og mestring i hverdagen. Det gjelder herunder å se ressursene til den enkelte ungdom. Dette kan være krevende, særlig til ungdom hvor problematferden er mest fremtredende. Miljøterapeuten bør strebe etter å møte det negative med det positive. Videre kan det være nyttig å bytte ut «problem», med utfordringer og utviklingspotensial. Dette da disse begrepene i større grad retter seg mot ungdommenes ressurser, og utviklingsmuligheter (Kvaran & Holm, 2012, s. 75).

En miljøterapeut har altså behov for et sett av virkemidler og ferdigheter for å kunne ivareta barna på en best mulig måte.

3.3 Tvang og makt

Begrepet makt knyttes gjerne til relasjonen mellom aktørene i det sosiale samspillet (Westby, 2019, s.174). Muligheten sosialarbeideren har til å utøve tvang medfører også at sosialarbeideren besitter en makt ungdommen ikke har. Makt kan være skadelig, da det vil være vanskelig for ungdommen å beskytte seg mot maktmisbruk. Videre kan det være vanskelig for sosialarbeideren å erkjenne hvilke muligheter og grenser denne makten gir. For å kunne benytte denne typen makt, må det være i den begrunnelse at det er til barnets beste (Skau, 2013, s.31).

Det å bli utsatt for tvang medfører videre ofte tap av kontroll over eget liv og tap av frihet (Ulset & Tjelflaat, 2013, s.76) I Fellesorganisasjonens Yrkesetiske grunnlagsdokument fremkommer det at “Tvang kan omfatte alt fra frihetsberøvelse, bruk av tvangsmidler, tvangsbehandling og annen fysisk maktbruk, til mangel på valg og strukturell tvang i form av regler og rutiner som alle må følge» (FO, 2015, s.11). Da tvang er en stor inngripen i en person sitt liv skal tvang derfor kun benyttes i unntakstilfeller. Det vil videre kreve at sosialarbeideren har et godt kjennskap til de vilkårene loven stiller om bruk av tvang, samt at sosialarbeideren må evne å reflektere over de etiske dilemmaene bruk av tvang medfører (FO, 2015, s.11).

3.3.1 Barnevernsloven om bruk av tvang

1.januar 2023 falt «Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjon» (rettighetsforskriften, 2011), som gav barnevernsinstitusjoner adgang til å fatte tvangstiltak, vekk. Adgangen til å fatte tvangstiltak er nå regulert i barnevernsloven kapittel 10 om “Barnevernsinstitusjoner m.m.” (barnevernsloven, 2021). Grunnen til at man har gått fra forskrift til lovtekst er hovedsakelig for å sikre rettssikkerheten for barn og foreldre. Det er ikke gjort mange endringer, men det foreligger noen strukturelle endringer som er ment å tydeliggjøre regelverket (Köhler-Olsen, 2022, s. 241).

Det er lovfestet at barnevernsinstitusjoner har en plikt å gi barn “forsvarlig omsorg” og møte barna med “respekt for deres integritet” (Barnevernsloven, 2021, §10-1). Videre er institusjonene pålagt å “forebygge tvangsbruk og andre inngrep i personlig integritet” (Barnevernsloven, 2021, §10-4). Vilåårene for å benytte tvang er altså strenge, og en forutsetning er at barnevernsinstitusjonen har fattet en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle om tvang kan, eller må benyttes (Helsetilsynet, 2021, s.5). Videre at om det fattes en avgjørelse om tvangstiltak, forutsetter det at andre tiltak er tilstrekkelig utprøvd (Prop.133 L (2020-2021), s. 324).

Barnevernsloven § 10-5 viser til hvilke former for tvang som ikke er tillatt. Herunder tvangsmedisinering, isolasjon, mekaniske tvangsmidler eller psykisk eller fysisk tvang, eller makt for å straffe barn, eller for å gi barnet omsorg eller behandling (Barnevernsloven, 2021, §10-5). Institusjonen har likevel tilgang til enkelte former for tvang, men igjen forutsetter det at det foretas en helhetsvurdering av den enkelte, og den konkrete situasjon (Barnevernsloven, 2021, § 10-6).

Etter bvl. §10-3 har institusjonen mulighet til å benytte milde former for fysisk makt. Dette kan være kortvarig holding eller å “lede” barnet. Om det er fare for barnet eller andre personers liv eller helse, eller om det er fare for vesentlig skade på eiendom, åpner loven opp for tvangsbruk etter straffeloven §§17 og 18 (Barnevernsloven, 2021, §10-7). Dette viser til handlinger som er ulovlige, med mindre det blir foretatt på bakgrunn av nødrett og nødverge (straffeloven, 2005, §17 §18). Loven har også noen særregler overfor tvangstiltak mot barn

plassert etter bvl. §§4-4, 6-1 og 6-2. Dette er tvang som innskrenking i bevegelsesfrihet jf. bvl. §10-9 og rusmiddeltesting jf. bvl. §10-10.

Med unntak av rusmiddeltesting og tilbakeførsel ved rømming, må det fattes enkeltvedtak om avgjørelser vedrørende bruk av tvang. Alle tvangstiltak skal likevel protokollføres, og vedtak og/eller protokoll må i sin tur sendes til barneverntjenesten samt statsforvalteren (Barne-, ungdoms- og – familieetaten, 2023). Institusjonens plikt til å protokollføre og fatte tvangsvedtak vil bidra til å ivareta barnets rettsikkerhet. Barnet har rett til å klage både på tvangsvedtak og tvangsprotokoller. Institusjonen er herunder forpliktet til å gå igjennom tvangsvedtak og tvangsprotokoller med ungdommene, samt eventuelt hjelpe dem med å utforme klage, som i sin tur sendes til statsforvalteren (Barne-, ungdoms- og -familieetaten, 2023).

Helsetilsynet (2021, s.2) viser at de hyppigst registrerte tvangstiltakene i 2019 var rusmiddeltesting, tvang i akutte faresituasjoner og begrensning i adgang til å bevege seg. Denne rapporten gir nyttige tall om tvangstiltak og klageordningen som jeg benytter meg av videre i diskusjonen. Tallene er fra 2019, altså er det tvangstiltak som er fattet i tråd med rettighetsforskriften. Det foreligger enda ikke tall etter inkorporeringen til lovverk.

3.4 Empiriske studier

I denne delen vil jeg presentere hovedfunnene fra de artiklene og rapportene jeg har lagt til grunn for drøftingen. Her vil jeg vise til studier som tar for seg ungdommenes og/eller ansattes perspektiver på bruk av tvang i barnevernsinstitusjon, samt rettsanvendelse for ikke-jurister.

3.4.1 Ungdommenes perspektiver

I en rapport gjennomført av Ulset & Tjelflaat (2012, s.2) så de på hvordan – og om bruk av tvang- kunne ha en innvirkning på relasjon mellom beboer og miljøterapeut. De fant at ungdommene mente at tvang har negativ innvirkning på relasjon. Dette særlig i situasjoner hvor det benyttes fysisk tvang i det miljøterapeutene regner som «akutte faresituasjoner», som eksempelvis fastholdelse eller nedleggelse. Ungdommene forteller blant annet at det oppleves ekkelt å møte miljøterapeutene som har utøvd tvangen i senere tid, og at det er noe som

ødelegges i relasjonen. Likevel er det viktig å poengtere at det herunder vil være flere faktorer som spiller inn. Deriblant hvilke tvangstiltak som benyttes og hvor ofte barnet blir utsatt for tvang og/eller er vitne til tvangssituasjoner (Ulset & Tjelflaat, 2012, s. 49).

Ulset & Tjelflaat (2013, s.68) skrev videre en artikkel hvor de intervjuet 11 ungdommer på barnevernsinstitusjon om deres erfaringer og perspektiv på bruk av tvang i barnevernsinstitusjon. Artikkelen baserer seg på at alle barn og unge som er plassert i barnevernsinstitusjon har rett til et så normalt liv som mulig. Artikkelen tar videre for seg hva ungdommene forstår med et hjem, og hvordan tvangsbruk kan utfordre, eller komme i konflikt med disse forståelsene. Oppsummert forteller informantene at tvangssituasjoner kan oppleves utrygt, skape redsel og krenkelser, samtidig som de beskriver at det blir en del av normalen i institusjonslivet. Videre forteller ungdommene at de har behov for forklaringer etter en tvangssituasjon for forståelse, og for å kjenne trygghet. Artikkelen peker på at utbredt bruk av tvang kan gjøre at det blir vanskelig for ungdommene å se på institusjonen som et hjem (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 70).

3.4.2 Ansattes perspektiv

Ulset & Melheim (2013, s.1) har intervjuet ansatte og ledere om hvordan de håndterer tvang i barnevernsinstitusjoner. De fant at ansatte og ledere ved barnevernsinstitusjonene stort sett var enige i hva som er tvang og hva som ikke er tvang. Likevel viste det seg at i enkelte tilfeller var både lederne og de ansatte usikre på hva som var naturlige begrensinger eller tvang. Videre peker informantene på viktigheten av relasjon. De forteller at om en har tid til et godt relasjonsarbeid, vil dette skape trygghet og forutsigbarhet både for beboer og ansatte, og i sin tur vil tvang vurderes som mindre hensiktsmessig (Ulset & Melheim, 2013, s.2).

Reime (2017) studerte hvordan ansatte forstår hvilke behov barnet har, og hvordan de ansatte konstruerer barnet i en tvangs- og rettighetskontekst. Hun skiller mellom to diskurser, *det uansvarlige barnet* og *det kompetente barnet* for å vise variasjon i miljøterapeutenes forståelse og praksiser som omhandler tvang og ivaretagelse av rettighetene til barnet (Reime, 2017, s. 33). En grunnleggende antakelse under deskursteori, er at diskurser påvirker hvordan vi tilskriver mening til ulike kategorier og fenomener (Reime, 2017, s. 25). Dette vil i sin tur

få betydning for våre forståelsesrammer og handlinger, hva vi ser og hva vi ikke ser (Reime, 2017, s.36).

Det kompetente barnet blir forstått som kompetent, ansvarlig og i stand til å «forvalte sine egne rettigheter» (Reime, 2017, s. 35). En av informantene i artikkelen viser til hvordan man forsøker å unngå tvangsbruk, og heller forsøker å forhandle med barnet og komme frem til andre løsninger (Reime, 2017, s.35). Med *det uansvarlige barnet* skisserer Reime at barna blir sett på som «umoden», er «impulsive» og i «risiko», som ikke nødvendigvis vet sitt eget beste av de ansatte. Derav at barnet vil ha økt behov for beskyttelse av voksne, da det kan være til skade for seg selv og/eller andre (Reime, 2017, s.33). Ved at miljøterapeutene har en slik forståelsesramme viser det at barns rettigheter som medvirkning til egen behandling blir truet, og at kontroll og tvang i større grad benyttes og blir legitimert (Reime, 2017, s.34).

I Lillevik & Øien (2012) sin artikkel om «Miljøterapeutisk praksis i forebygging av vold» beskriver de seks semistrukturerte individuelle intervjuer med ansatte på barnevernsinstitusjon. Informantene ble valgt ut da lederne til de ansatte opplevde at de var gode med å forebygge vold. Ut fra informantenes fortellinger strukturerer de voldsforebyggende praksis gjennom tre ulike faser: *Miljøsensitivitet, valgveiledning* og *situasjonsvalidering*.

Miljøsensitivitet omhandler sensitiviteten den ansatte har på det som skjer i miljøet. De peker på viktigheten av å være til stede, at en klarer å fange opp stemningen i miljøet. Ved at en er skjerpet på dette uttrykker informantene at en har større mulighet til å gripe inn på et tidlig tidspunkt, og slik forebygge frustrasjon og aggresjon (Lillevik & Øien, 2012, s. 210). *Valgveiledning* i sin tur, viser til hvordan ansatte gir ulike valgalternativer, og synliggjør disse for ungdommene som alternativer til aggresjon og utagering. Etter en situasjon som har vært voldelig eller truende, arbeider miljøterapeuten sammen med ungdommene for å anvende situasjonen til læring. Dette omtaler artikkelen som *situasjonsvalidering*. Her får ungdommene mulighet til å bli kjent med sitt reaksjonsmønster, og videre mulighet til å endre det. (Lillevik & Øien, 2012, s.210).

3.4.3 Rettsanvendelse for ikke-jurister

Dahlen & Langsrud (2021) sin artikkel omhandler hvordan profesjonsutøvere innen helse- og velferdssektoren oppfatter sin rolle som rettsanvender. Lovverket åpner opp for skjønsmessige vurderinger. Artikkelen fremlegger viktigheten av at sosialarbeideren kjenner til regelverket og vet hvordan å anvende det (Dahlen & Langsrud, 2021, s. 187). Det omhandler at sosialarbeideren evner å gjøre en vurdering av fakta, altså den gitte situasjon opp mot rettsreglene. I tillegg må sosialarbeideren ha kunnskap om hvordan de rettslige prinsippene skal tolkes, samt lovens formål (Dahlen & Langsrud, 2021, s. 190).

Sosialarbeidere er ikke utdannet jurister, og det å fatte en faglig skjønsmessig vurdering opp mot lovverket kan være komplekst. Artikkelen peker på at for ikke-jurister kan virksomhetens kultur, verdier og holdninger i større grad bli benyttet for argumentasjon enn faglig skjønn (Dahlen & Langsrud, 2021, s.194). Dette kan peke på at sosialarbeideren ikke har nok kunnskap om rettsanvendelse, og kan derfor stå i fare for å tolke handlingsrommet til å gjelde utover lovens rammer (Dahlen & Langsrud, 2021, s. 199).

4.0 DISKUSJON

Videre skal jeg drøfte oppgavens problemstilling i sammenheng med relevant litteratur og forskning tilknyttet temaet tvang i barnevernsinstitusjon. Jeg har valgt å drøfte hvordan bruk av tvang kan påvirke miljøterapeutisk arbeid i positiv eller negativ forstand. Dette vil belyses igjennom relasjonens betydning, makt, læring og utvikling. Videre vil jeg se på hvordan tvangssituasjoner kan oppstå, da dette i sin tur vil være nødvendig for å belyse faktorer som kan være av betydning for hvordan sosialarbeideren kan bidra til forebygging av tvangssituasjoner.

4.1 Hvordan kan bruk av tvang påvirke relasjonen mellom sosialarbeider og ungdom?

Relasjonsarbeid er vesentlig for sosialt arbeid (Levin & Ellingsen, 2015, s.112).

Relasjonsarbeid er i sin tur gjerne beskrevet som kjernevirksomheten i barnevernsinstitusjoner. Anerkjennelse og medvirkning blir her viktig, og sett på som en forutsetning for å lykkes med et godt relasjonsarbeid. Dette fordi det kan bidra til endring og utvikling hos barna og ungdommene som bor på institusjon. Videre er en forutsetning at barnet er ekspert på eget liv, og blir sett på som en likeverdig part (Sommerfeldt, 2019, s.182). Likevel vil maktaspektet være til stede i enhver relasjon mellom sosialarbeider og ungdom (Ulset & Melheim, 2013, s. 35).

Både de ansatte og ungdommene i barnevernsinstitusjoner uttrykker at relasjonene kan bli påvirket negativt av tvangstiltak. Litteraturen beskriver at det er tvang i «akutte faresituasjoner» som særlig kan ramme relasjonene (Ulset & Melheim, 2013; Ulset & Tjelflaat, 2012). De fleste ungdommene i Ulset & Tjelflaat (2012, s. 32) sin rapport forteller at tvangstiltak kan medføre utrygghet og redsel. Ulset & Melheim (2013, s. 76-77) fant i sin studie at om tvangstiltaket gjennomføres av en beboerne kjenner godt fra før, er det lettere å opprettholde relasjonen etter at tvangen er blitt utført. På denne måten kan det synes at dersom man har en god relasjon til grunn vil ikke nødvendigvis bruk av tvang ha en negativ innvirkning på relasjonen. Videre viser de at om det er noen ungdommene ikke kjenner godt, eller har en dårlig relasjon til, kan tvang føre til at det forsterker en negativ relasjon. Likevel viser litteratur at tvangsbruk generelt i de fleste tilfeller er lite produktivt for relasjonsarbeidet (Westby, 2019, s. 173).

4.1.1 Makt i relasjonen

Muligheten til å benytte tvang vil være en maktfaktor i seg selv (Lillevik & Øien, 2012, s. 214). I tillegg kan det trekkes paralleller til sosialarbeideren sin oppfattelse av barnet som *det kompetente barnet* eller *det uansvarlige barnet* som nevnt i 3.4.2. Særlig i de tilfeller hvor sosialarbeideren mener at barnet ikke vet sitt eget beste, vil det kunne bli møtt med en paternalistisk holdning (Lillevik & Øien, 2012, s.214).

I Reime (2017, s. 28) sin studie viste hun at i de tilfeller hvor den ansatte konstruerte barnet som *uansvarlig*, ble det skissert en hierarkisk relasjon. Flere av informantene var videre opptatt av at det er den voksne sitt ansvar å være tydelig og sette grenser for å beskytte barnet, da ungdommene ofte ikke forstår sitt eget beste. Informantene i Reime (2017, s.36) sin artikkel jobber på institusjoner for barn med alvorlig atferds- og rusproblematikk. Jeg ønsker å poengtere at litteraturen sjelden peker på hvordan tvangsbruk kan påvirke det miljøterapeutiske arbeidet i positiv forstand. Tvang kan likevel være nødvendig i noen situasjoner, om det er for å gi forsvarlig omsorg i henhold til barnets modenhet og alder (barnevernsloven, 2021, §10-2). På denne måten kan en stille spørsmål om det er forsvarlig å ikke benytte tvang i de situasjonene hvor det er fare for at barnet blir skadelidende, eksempelvis når barnet oppsøker rus. På denne måten kan det tenkes at det er noe i det Reime (2017) sine informanter forteller. Om de ikke forsøker å forhindre at barna skaffer seg rus, eksempelvis at sosialarbeideren ikke benytter begrensning i bevegelsesfrihet jf. bvl. §10-9 bokstav a, for å forhindre at de skaffer seg rus, kan en stille spørsmål om det da vil være et godt og/eller forsvarlig miljøterapeutisk arbeid. En av informantene i Reime (2017, s. 29) sin artikkel peker videre på at hun anerkjenner at det å bli fratatt kontroll er tøft, men at det igjen kan være nødvendig for å gi forsvarlig omsorg.

På den andre siden vil en paternalistisk holdning til barnet føre til umyndiggjøring, og barnet vil slik havne i en avmaktsposisjon. Lillevik & Øien (2012, s.214) skriver at opplevelsen av avmakt i sin tur kan føre til frustrasjon og vold. Larsen (2022, s.94-95) støtter dette, og viser samtidig til hvordan sanksjoner kan oppleves som krenkelser eller overgrep om de ikke blir forstått. Ungdommene i Ulset & Tjelflaat (2013, s.72) sin artikkel forteller at de ikke føler seg trygge når det benyttes tvang, og at de gradvis distanserer seg fra tvang og opplever det som en del av den normale tilværelsen på institusjon. Utrygghet kan komme av at ungdommene blir møtt med konsekvenser de ikke forstår, som videre indikerer at ungdommene er i en

avmaktsposisjon. Eksempelvis om ungdommen ikke forstår hvorfor det benyttes negative sanksjoner, som å inndra elektroniske kommunikasjonsmidler etter bvl. §10-9 bokstav d, kan det føre til at ungdommen ikke bryr seg, og foretar nye handlinger hvor tvangstiltak kan være berettiget, eksempelvis rømninger (Ulset & Tjelflaat, 2012, 23). På denne måten kan det tenkes at når ungdommen til stadighet er i en avmaktsposisjon, og går inn i en negativ spiral hvor flere tvangstiltak benyttes, vil det kunne vanskeliggjøre å fokusere på det miljøterapeutiske arbeidet med ungdommen.

4.2 Hvordan kan bruk av tvang påvirke læring?

Miljøterapeutisk arbeid i barnevernsinstitusjon omhandler videre å skape positiv læring og endring hos ungdommene (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 359). En kan stille spørsmål ved om bruk av tvang er noe som kan bidra til å skape læring og utvikling.

I Ulset & Tjelflaat (2012, s. 61) sin rapport spurte de ungdommene om de fikk noe fornuftig lærdom etter tvangssituasjoner. De fleste ungdommene mente at de ikke fikk positiv lærdom. Noen av ungdommene peker på at tvang tvert imot kan føre til negativ læring. Dette kan skje dersom barnet tolker at det er ok å benytte fysisk tvang og makt overfor andre. Om ungdommene gjentatte ganger utsettes for, eller er vitne til, at sosialarbeideren utfører fysisk tvang, kan det videre føre til at ungdommene lærer at dette er greit, og kan komme til å benytte tvang og makt mot andre senere i livet, eksempelvis mot egne barn. Dette kan peke på at bruk av tvang kan påvirke det miljøterapeutiske arbeidet i negativ retning, da miljøterapi skal sørge for utvikling. Ulset & Tjelflaat (2012, s.2) viser videre at bruk av tvang ikke nødvendigvis reduserer atferdsproblemer.

På den andre siden virker det som at tvang også kan bidra til å skape positiv læring, men det fordrer da at ungdommene forstår hvorfor tvangen ble benyttet. I artikkelen skrevet av Lillevik & Øien (2012), fremkommer *situasjonsvalidering* som viktig for læring av en situasjon som har vært voldelig, og hvor fysisk tvang er benyttet. Dette innebærer læring for ungdommen så vel som sosialarbeideren. Det innebærer altså en samtale med ungdommen hvor sosialarbeideren hjelper ungdommen til å vurdere og reflektere rundt tvangssituasjonen. Slik peker de på at dette i sin tur kan hjelpe ungdommene til å kjenne sitt reaksjonsmønster og slik endre det. Videre peker de på at det vil være viktig i en slik situasjonsvalidering å gi tilbakemelding på det som ungdommen mestrer (Lillevik & Øien, 2012, s. 211).

4.3 Hvordan kan sosialarbeideren bidra til å forebygge bruk av tvang?

Videre vil jeg diskutere hvordan sosialarbeideren kan bidra til å forebygge bruk av tvang. For å si noe om hvordan sosialarbeideren kan bidra til å forebygge tvang, er det nødvendig å se på hva som kan påvirke og føre til bruk av tvang. Herunder vil jeg se på hvordan sosialarbeiderens kunnskap om lovverket, sosialarbeiderens holdninger, og relasjonen mellom sosialarbeider og ungdom kan være av betydning for forebygging av bruk av tvang.

4.3.1 Sosialarbeiderens kunnskap om regelverket

Selv om bestemmelsene som omhandler tvangsbruk er relativt nøye regulert i lovverket, fordrer det også at sosialarbeideren fatter en skjønnsmessig vurdering av den enkelte situasjon. Som Dahlen & Langsrud (2021, s.190) påpeker, omhandler dette å gjøre en vurdering opp mot fakta. Sosialarbeideren må altså vite hva som er tillatt og ikke tillatt. Barn og unge på institusjon har rettigheter som skal ivaretas, samtidig som lovverket i enkelte tilfeller åpner opp for bruk av tvang. Likevel skjer det i noen tilfeller at bruk av tvang ikke skjer i tråd med lovens bestemmelser (helsetilsynet, 2021, s.22).

Det kan synes at i noen tvangssituasjoner er det særlig krevende å fatte en helhetlig vurdering opp mot fakta. Her tenker jeg på bestemmelsen som regulerer tvangsbruk i «akutte faresituasjoner» jf. bvl. §10-7. Dette fordi det ofte er beslutninger som må fattes raskt, der og da. Er det fare for at ungdommen vil gjøre vesentlig skade eller ikke? Skal sosialarbeideren og ansatte på institusjonen foreta en nedleggelse av ungdommen eller ikke? En kan tenke seg at slike rettslige beslutninger ofte beror på holdninger, kultur og verdier, slik Dahlen & Langsrud (2021, s.190) skisserer. Også i akutte faresituasjoner skal andre mulige løsninger være utprøvd først. Dette fordi fysiske inngrep er alvorlige inngrep i barns liv, og kun skal benyttes dersom det er «strengt nødvendig» (Prop.133 L (2020-2021), s. 321).

I helsetilsynets rapport (2021, s.20-21) viser de at tvangstiltaket som blir rapportert oftest er tvang i akutte faresituasjoner. Her fremkommer det også at det er denne typen tvang som oftest blir påklagd, hvor barna også oftest får medhold i klagen. I de tilfeller hvor barnet får medhold, blir vedtaket endret. En slik endring innebærer at tvangstiltaket var ulovlig. Det kan derav synes at rettsikkerheten til barna blir ivaretatt ved mulighet til å klage. Samtidig peker

det på kunnskapsmangel hos sosialarbeideren som utførte tvangen, hvor grunnlaget til å benytte slik tvang ikke var gjort i tråd med lovens bestemmelse. Dette kan i sin tur peke på at sosialarbeideren har for lite kjennskap til lovverket som omhandler tvang. På den andre siden uttrykte flere av ungdommene i Ulset & Tjelflaat (2013, s. 79) sin artikkel at de fant det lite hensiktsmessig å klage, da tilsynet som oftest støttet det institusjonen hadde beskrevet av situasjonen. Til tross for at det er klager om tvang i akutte faresituasjoner som oftest blir endret, viser tallene fra 2019 at dette skjedde i 25% av tilfellene, noe som innebærer at disse vedtakene oftere ble stadfestet enn endret (helsetilsynet, 2021, s.21).

Dahlen & Langsrud (2021) viser likevel i sin studie at sosialfaglige profesjonsutøvere i liten grad har kunnskap om rettsanvendelse. Dette kan i sin tur medføre at tjenestemottakere, herunder ungdom i barneverninstitusjon, ikke får sine rettigheter oppfylt (s. 205-206). Det kan videre peke på viktigheten av at sosialarbeideren har god nok kjennskap til lovverket og rettsanvendelse for å kunne fatte beslutninger på riktig grunnlag. Dette for å forebygge, og unngå, at bruk av tvang blir fattet på uriktig grunnlag (helsetilsynet, 2021, s. 22).

4.3.1 Holdninger og konstruksjoner av barnet

Tvang krever videre etiske avveininger, og hva vi mener er rett og galt beror blant annet på verdier, normer, livssyn, handlinger og holdninger. Det er derfor viktig å tenke gjennom våre holdninger og hvordan vi forholder oss til de unge (Kvaran & Holm, 2012, s.230).

Kvaran & Holm (2012, s.75) skriver at sosialarbeiderens fokus gjerne rettes mot den atferden som er mest fremtredende. Eksempelvis om barnet har kraftige smerteuttrykk, som utspiller seg i form av vold og trusler, vil kanskje sosialarbeideren ha en holdning om at dette barnet er farlig og har behov for beskyttelse. Reime (2017) sin artikkel peker på dette. Hun fant at hvordan de ansatte i barnevernsinstitusjonene tilskrev barnet behov, virket som et sentralt moment i hvordan regelverket ble fortolket og håndtert (Reime, 2017, s. 23). Interessant her er at det informantene beskrev som *det uansvarlige barnet*, også var den diskursen som var mest fremtredende. Under denne diskursen blir barnet beskrevet som at de er impulsive, tar dårlig valg, ikke vet sitt eget beste og har behov for beskyttelse av de ansatte (Reime, 2017, s.34). Med en slik holdning til barnet synes det som at miljøterapeuten blir mer opptatt av kontroll enn andre miljøterapeutiske strategier, som eksempelvis medvirkning. Dette vil også

gjelde barnets rettigheter, som i større grad blir vektlagt ved diskursen om *det kompetente barnet* (Reime, 2017, s.36).

Reime peker videre på hvordan ungdommene som blir beskrevet som *uansvarlige* blir objektivisert og tilskrevet universelle kjennetegn av de ansatte grunnet deres forhistorie (Reime, 2017, s.29-31). Hvordan kan tvangstiltak da settes inn når det krever nøye vurderinger opp mot hvert enkelt individ, og dets situasjon? Videre viser Reime (2017) at ved diskursen om *det kompetente barnet*, blir fokuset rettet mot barnet som et subjektivt og rasjonelt individ, hvor barnet blir sett på som en samarbeidspartner. Dette kan videre føre til at relasjonen mellom den ansatte og barnet bygger på tillitt og gjensidighet (s.35). I sin tur kan dette peke på at hvilke holdninger, og hvordan sosialarbeideren konstruerer barnet kan spille en rolle på hvilke – og om- tvangstiltak blir benyttet. Det synes at for å forebygge bruk av tvang, bør sosialarbeideren strebe etter en holdning til barnet som *kompetent*.

Som sosialarbeider har man et etisk og faglig ansvar (FO, 2015, s.2). For å ivareta ungdommenes subjektivitet, og for å kunne foreta individuelle vurderinger, er refleksjon over egne holdninger og verdier nødvendig. Dette vil videre kunne påvirke hvordan sosialarbeideren møter ungdommen i relasjonen, som igjen kan være med på å forebygge bruk av tvang (Westby, 2019, s. 171). Om disse holdningene ikke forstås og arbeides med, kan det forsterke ytterligere den unges relasjon – og samspillforstyrrelse (Larsen, 2022, s. 118). Larsen (2022, s.112) skriver videre at dårlig integrerte barn må få en reell mulighet til å jobbe med sin utvikling og forandring. Dette innebærer blant annet at miljøterapeutenes holdninger må tåle- og romme- deres angst, og usikkerhet. Av den grunn må dette synliggjøres og bearbeides. Dette er også sentralt i sosialt arbeid; «du må vite hvorfor du gjør det du gjør – før du gjør det» (Levin, 2019, s.44).

Jeg har tidligere nevnt at felles grenser og normer på institusjonen, er en av grunnpilarene innen miljøterapeutisk arbeid. Det synes også her at det vil være av betydning at holdninger og spørsmål rundt tvang bør drøftes i personalgruppen, slik at det blir en felles forståelse av et etisk grunnlag. Dette kan i sin tur bidra til at det settes inn tiltak før det utvikler seg til et problem som fører til bruk av tvang (Kvaran & Holm, 2012, s.233).

4.3.2 Relasjonens betydning i forebygging av tvang

Tidligere i drøftingen har jeg nevnt at gjennom bruk av tvang kan relasjonen mellom sosialarbeider og ungdom bli skadet. Det vil derfor være viktig å diskutere hvordan miljøterapeuten kan gå frem for å opprettholde relasjon etter at tvangstiltak er blitt utøvd, og på hvilken måte en god relasjonen i seg selv eventuelt kan bidra til å forebygge tvang.

Rapporten til Ulset & Melheim (2013, s.77) påpeker tålmodighet som viktig i tvangssituasjoner. Om sosialarbeideren er tålmodig, og viser at hen har forsøkt å løse situasjonen på andre måter før tvang blir benyttet, synes det også at relasjonen mellom ungdommen og sosialarbeideren kan bli gjenopprettet raskere. Dette kan komme av at beboerne får større forutsigbarhet, da de har sett og opplevd at ansatte har forsøkt andre midler først. Det kan slik se ut til at om en har en god relasjon, slik et godt miljøterapeutisk arbeid forutsetter, vil tvang bli benyttet som «eneste utvei». På denne måten kan ungdommene også forstå at dette var eneste utvei, og at tvangen ikke ble benyttet fordi de hadde en dårlig relasjon. De ansatte i Ulset & Melheim (2013, s.64) sin rapport peker likevel på at i noen tilfeller er det de ansatte som er med på å provosere frem situasjoner som leder til bruk av tvang. Samtidig viser de til at egenskaper ved den ansatte også kan bidra til å forebygge bruk av tvang. Dette er gjerne ansatte som har et rolig vesen, og som har gode relasjonelle ferdigheter. Videre viser Ulset & Tjelflaat (2013, s.81) sin artikkel at også ungdommene mente at det er viktig å investere god tid i relasjoner. Dette for å forebygge eller redusere tvangstiltak, samt at det kan fremme trygghet for ungdommene i institusjonen. På denne måten vil forebygging kunne skje gjennom det daglige arbeidet på institusjonen, ved at sosialarbeideren tar seg tid til det relasjonelle arbeidet (Westby, 2019, s. 171). Altså peker det på at å investere tid, og å fokusere på relasjonsbygging, kan forebygge ny bruk av tvang, og videre forebygge bruk av tvang i det hele tatt.

Når det gjelder å forebygge konflikter på avdelingen ønsker jeg også å trekke inn at det kan ha betydning at sosialarbeideren er *miljøsensitiv*. Dette fordi det kan bidra til å forebygge bruk av tvang i akutte faresituasjoner. Oppmerksomheten til sosialarbeideren rettes her mot sosialarbeideren selv og relasjonene i miljøet. På denne måten kan det være mulig å sanse stemning og følelser på avdelingen, slik at sosialarbeideren også kan oppdage frustrasjon tidlig, noe som i sin tur kan føre til et økt handlingsrom for sosialarbeideren. (Lillevik &

Øien, 2012, s.213). Ved at sosialarbeideren får et økt handlingsrom, kan det i sin tur føre til at sosialarbeideren kan benytte andre midler enn tvang.

Å snakke med ungdommene når tvang skal, eller er blitt utført, er også blitt påpekt som viktig for den videre relasjonen. I Ulset & Tjelflaat (2013, s.78) sin artikkel forteller ungdommene at de i mange tilfeller opplevde at de voksne brukte tvangsprotokollen som forklaring på hvorfor tvang ble utført. Ulset & Melheim (2013, s. 67) viser hvordan dette kan tenkes å komme av at kravet til dokumentasjon, lovverket og retningslinjene, prioriteres fremfor uformelle samtaler med barn.

Når sosialarbeideren skal fatte tvangsvedtak og tvangsprotokoller, benyttes standardiserte maler (Bare-, Ungdoms- og - familiedirektoratet, 2023). Å benytte standardiserte maler begrunnes med at det skal bidra til at institusjonen vurderer alle vilkår for bruk av tvang og inngrep i barns personlige integritet, i tillegg til å sikre at de krav som stilles vedrørende tvangsvedtak og tvangsprotokoller følges (Barn-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023). Dahlen & Langsrud (2021, s.205) viser til at elektroniske maler kan bidra til at faktagrunnlaget blir systematisert, og påminne om begrunnelse for beslutningene som fattes. Likevel beror beslutningene på skjønn, og det kan stilles spørsmål til om slike maler klarer å ivareta rettsikkerhet. Ulset & Melheim (2013, s. 67-78) viser til at slike maler kan føre til kortere, derav også mindre, detaljerte beskrivelser av hendelsesforløpet. Dette kan også vise til at arbeid på institusjon har et tidsbegrenset perspektiv. På den ene siden kan malene sørge for at institusjonen ikke bryter loven, og slik kunne bidra til å ivareta ungdommenes rettigheter. På den andre siden kan det medføre at det er det formelle arbeidet som blir prioritert, fremfor å bruke tid med beboerne, som eksempelvis relasjonsarbeid.

Dette kan sees i sammenheng med hvordan ungdommene videre forteller at de voksne ikke alltid snakket på en forståelig måte, og at de ønsker å bli møtt med en mer uformell samtale, med forståelse av ungdommens følelse, da de uttrykker at dette gir mer trygghet (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 78). Dette poengterer også miljøterapeutene i Ulset & Melheim (2013, s.78-79). Hvordan ungdommen blir jobbet med i etterkant av en tvangssituasjon er vesentlig for det relasjonelle. De påpeker også at dette bør gå utover å gjennomgå den formelle tvangsprotokollen med ungdommene. De viser til at det er den uformelle samtalen som er viktig, og fundamentalt for relasjonen og tillitsforholdet videre. Likevel forteller

miljøterapeutene at dette i noen tilfeller ikke lar seg gjøre, og at det uformelle forklaringsarbeidet ikke alltid lykkes slik en ønsker. Dette kan igjen komme an på tidsaspektet, samt situasjon og forhold i institusjon, eksempelvis om det er urolig (Ulset & Melheim, 2013, s. 78-79).

Å gjennomgå bruk av tvang og andre inngrep er også blitt presisert i den nye barnevernsloven jf. §10-4. I forarbeidene vises det til at dette innebærer noe mer enn å gjennomgå tvangsprotokoll. Det innebærer at «barnet må blant annet få en nærmere forklaring på hvorfor det ble benyttet tvang eller andre inngrep, hvordan barnets mening ble vektlagt og eventuelt hvorfor barnets mening ikke ble fulgt» (Prop.133 L (2020-2021), s.322). Barnet skal tilbys samtale hvor tvangsbruken skal gjennomgås. Dette for å bidra til økt forståelse både, for barnet og den som utførte tvangen. Videre for å kunne danne kunnskap om hvordan tvang i fremtiden kan forebygges (Prop.133 L (2020-2021), s. 322). Ut ifra det forarbeidene viser, er det mulig å tenke seg til at lovverket vil bidra til – men også forplikter sosialarbeideren til- å snakke med barnet etter en tvangssituasjon, hvor det bør foreligge noe mer enn en formell gjennomgang av tvangsprotokoll. Dette kan videre føre forebygging av gjentatt bruk av tvang, gjennom at det muliggjør en forståelse for ungdommen om hvorfor tvangstiltak ble benyttet, samt at sosialarbeideren kan få en forståelse av hvordan bruken av tvang oppleves for ungdommen. FOs Yrkesetiske grunnlagsdokument viser også til viktigheten av at god dialog er en forutsetning. Her er det sosialarbeiderens oppgave å gjøre tvangsbruken forståelig, slik at det også kan redusere krenkelse. Om dette ikke skjer kan tvangsbruken forsterke skadevirkningene ved tvangsbruk. (FO, s.13).

Larsen viser videre viktigheten av å møte ungdommene med myndiggjøring. Dette innebærer at man som miljøterapeut i møte med barnet har en anerkjennende holdning. Det vil si at en viser vilje til å lytte, aksept, åpenhet, vise forståelse, ha toleranse, og være emosjonelt tilgjengelig (Larsen, 2022, s.109). Myndiggjøring påpeker også Lillevik & Øien (2012, s.214) som viktig, da det bidrar til å gjeninnføre autonomi og makt til ungdommen. På den andre siden kan dette være krevende om ungdommen stadig utsetter seg selv eller andre for fare. Som vist tidligere i diskusjonen kan bruk av tvang ha negative effekter på det miljøterapeutiske arbeidet, og bruk av tvang bør unngås så langt som mulig. Likevel vil det være noen situasjoner der tvang er nødvendig for å gi forsvarlig omsorg. Dette da godt miljøterapeutisk arbeid ikke alltid synes å være tilstrekkelig for å forebygge enhver tvangssituasjon. På denne måten, om andre tiltak er utprøvd tilstrekkelig, kan utøvelse av

tvang synes å være nødvendig. Til tross for at tvang medfører umyndiggjøring, vil det kunne begrunnes i ansvaret sosialarbeideren har for å utøve tilstrekkelig omsorg og beskyttelse for ungdommen (Westby, 2019, s. 173).

5.0 AVSLUTNING

Tvang i barnevernsinstitusjon er en vanskelig problemstilling. Dette blant annet gjennom lovverket, hvor det stilles krav til forsvarlighet, og ivaretagelse av barnets rettsikkerhet, samtidig som lovverket åpner opp for muligheten til bruk av tvang. Dette vil i sin tur føre til at sosialarbeiderne og institusjonen må foreta vurderinger om hva som er forsvarlig og god omsorg i tråd med lovens vilkår og barnas rettigheter, samt at det er i tråd med gode miljøterapeutiske praksiser. Det synes at det miljøterapeutiske arbeidet blir påvirket av muligheten til å benytte tvang, og håndteringen av tvang. Det er likevel vanskelig å si noe om det utelukkende påvirker positivt eller negativt, dette særlig da mye av litteraturen peker på negative sider ved bruk av tvang. Uansett ser det ut til at et godt relasjonsarbeid vil være gjeldende både for forebygging av tvang, samt hvordan relasjonen kan opprettholdes etter en tvangssituasjon. Herunder blir det påpekt viktigheten av å snakke med ungdommene, hvor det innebærer noe mer enn en formell gjennomgang av tvangsprotokollen eller tvangsvedtaket. Det fordrer at ungdommen forstår hvorfor tvangen ble utøvd. Slik kan det også skape læring hos ungdommen så vel som sosialarbeideren. Det synes videre at ansattes kunnskap om lovverket er viktig. Dette for å sikre barns rettigheter, som i sin tur kan forebygge unødig bruk av tvang. Jeg har diskutert hvordan sosialarbeidere gjerne legger verdier og holdninger til grunn for sine skjønsmessige vurderinger. Både å være bevisst sine egne holdninger, og hvordan disse holdningene kan påvirke det miljøterapeutiske arbeidet, synes også å være av betydning for hvordan sosialarbeideren møter barnet i relasjonen, som igjen kan ha betydning for forebygging av tvang.

Det er likevel urovekkende at bruk av tvang i barnevernsinstitusjon har vist en økende trend de siste årene. Videre forskning bør se nærmere på hva denne økningen kommer av og hvordan tvang kan forebygges. Samtidig vil det være interessant å videre se om innlemmingen fra rettighetsforskrift til barnevernsloven vil ha en innvirkning på miljøterapeutiske praksiser, og om inkorporeringen i seg selv kan bidra til å forebygge tvangsbruk.

Referanseliste

- Andersen, A. J. W. (1997). Innledning. I A. J. W. Andersen (red.). *Uten fasit: Perspektiver på miljøterapi* (s. 11-15). Cappelen Akademisk Forlag
- Barneombudet. (2020). «De tror vi er shitkids»: Rapport om barn som bor på barnevernsinstitusjon 2020. Barneombudet.
<https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/De-tror-vi-er-shitkids.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2023). *Barnevernsinstitusjoner*.
<https://www.bufdir.no/barnevern/institusjoner/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2023). *Barn i institusjon*.
<https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/barnevern/Barn-i-institusjon>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2023). *Maler for tvangsvedtak og protokoller*.
<https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/tvangsprotokoll/>
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97?q=barnevernlov>
- Berg, B., Ellingsen, I.T., Levin, I., & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen., I. Levin., B. Berg & L. C. Kleppe (red.). *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s.19-35). Universitetsforlaget.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal
- Dahlen, W. N., & Langsrud, E. (2021). Ikke-juristers bruk av rettsregler. *Kritisk Juss*, 47(3), 185–206. <https://doi.org/10.18261/issn.2387-4546-2021-03-04>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg). Gyldendal

- Fellesorganisasjonen (FO). (2015). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*.
<https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Folkehelseinstituttet (2023, 15. mars). *Manglende forskning på tvang og grensesetting i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem*. <https://www.fhi.no/nyheter/2023/manglende-forskning-pa-tvang-og-grensesetting-i-barnevernsinstitusjoner-og/>
- Grünfeld, L. A., Hansen E. B., Guldvik, M. K., Kjelsaas, I., Einje, E., Engebretsen, L., S & Westberg, N. B. (2021) *Institusjonstilbudet i barnevernet*. (Menon-publikasjon rapport 54/2020) Menon Economics. <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2020-54-Institusjonstilbudet-i-barnevernet.pdf>
- Helsetilsynet (2021). *Omfang av tvangsbruk og fylkesmennenes klagebehandling av tvangsbruk i 2019: Tvangsbruk i barnevernsinstitusjoner*. (Rapport 1/2021). Helsetilsynet.
https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2021/helsetilsynetrapport_1_2021.pdf
- Kvaran, I. & Holm, J. (2012). *Barnevernsfaglig miljøterapi*. Cappelen Damm høyskoleforlaget.
- Köhler-Olsen, J. (2022). Med mål om et bedre barnevern – Lov 18.juni nr.97 om barnevern (barnevernsloven). *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 20(4), 240-261. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/fab.20.4.2>
- Larsen, E. (2022). *Miljøterapi med barn og unge: organisasjonen som terapeut*. (4.utg). Universitetsforlaget.
- Levin, I. (2015). Sosialt arbeid som spenningsfelt. I I. T. Ellingsen., I. Levin., B. Berg & L. C. Kleppe (red.). *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s.36-46). Universitetsforlaget.

- Levin, I., & Ellingsen, I. T. (2015). Relasjoner i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen., I. Levin., B. Berg & L. C. Kleppe (red.). *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s.112-124). Universitetsforlaget.
- Lillevik, O. G., & Øien, L. (2012). *Miljøterapeutisk praksis i forebygging av vold. Tidsskrift for Psykisk Helsearbeid*, 9(3), 207–217. <https://doi.org/10.18261/issn1504-3010-2012-03-03>
- Prop. 133 L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernsloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>
- Reime, M. A. (2017). Mellom uansvarlig og kompetent - Forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(1), 22–39. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-01-03>
- Rettighetsforskriften. (2011). *Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjon*. (FOR-2011-11-15-1103). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SFO/forskrift/2011-11-15-1103>
- Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4.utg). Universitetsforlaget
- Sommerfeldt, M. B. (2019). Relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjoner i Norge. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 96(3), 172-188. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-03-04>
- Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- Ulset, G. & Melheim, S. (2013). *Håndtering av tvang i barnevernsinstitusjoner: ansattes, ledes og tilsynets perspektiver* (Rapport 25/2013). NTNU Samfunnsforskning AS. https://samforsk.no/uploads/files/Handtering-av-tvang-i-barnevernsinstitusjoner_WEB.pdf

Ulset, G., & Tjelflaat, T. (2013). Ikke et sted å kalle et hjem? – Betydningen av tvangsbruk ved opphold i barneverninstitusjon. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 90(2), 69–83.
<https://doi.org/10.18261/issn1891-1838-2013-02-02>

Ulset, G & Tjelflaat, T. (2012). *Tvang i barnevernsinstitusjoner: Ungdommenes perspektiver* (rapport 20/2012). NTNU Samfunnsforskning AS.
<https://www.ntnu.no/documents/10293/e2a350ab-8538-40f4-88e3-da4c558dc785>

Westby, L.C.L (2019). Makt og tvang – skjult maktutøvelse i barnevernsinstitusjon. I I. Studsrød., V, Paulsen., I. Kvaran & K. Mevik (Red.). *Barnevernspedagog: En grunnbok* (s. 171-181). Universitetsforlaget.

